

Ljubljanski ZVON Leposloven in znanstven list.

Štev. 9.

V Ljubljani, dne 1. kimavca 1897.

Leto XVII.

Pavliha na Jutrovem.

Vvod.

Arabski rokopisi? . . . Res! — Ha-ha!
Te čire-čare in te čudne kljuke!
Črviv, oglodan, trohel pergament . . .
Kdo naj to čita? To so prave muke!

Kje — kdaj — kako že našel to sem stvar?
Na poti li gredoč sem kje pobral jo?
Po pošti poslal kdo mi jo je kdaj? . . .
Nič več ne vem, kdo pač bi bil mi dal jo.

In ravno danes moral sem v roke
Neslane vzeti te-le pisarije!
Kak lep jesenski dan; glej, v lice mi
Smehlja vesel se skozi žaluzije!

Na klopi pod kostanjem sosed moj
Tam ude svoje, srečnik, izteguje;
Cigaro puši in ne misli nič
Pa od lenobe sladke mi vzdihuje.

In jaz? . . . Ah, ven, iz sobe puste ven,
V naročaj mehki tja prirode žive!
No zdaj ne morem . . . Neka skrivna moč
Me od listine ne pusti plesnive.

Ugibljem, čitam, razvozlavam tekst . . .
A! dnevnik . . . pustolovstva . . . potopisi . . .
Po orijentu je potoval mož . . .
Kaj takšnega pa res še čital nisi!

In kod je hodil! V Meki tam je bil
In v Carigradu, v slavnem Ispahanu . . .
In Samarkand je videl, Širas, Balkh . . .
In pil je šerbet tudi v Teheranu . . .

Pri šejhah je bogatih v gostih bil
 In bratil s pevci se je po senjmiščih . . .
 In s čarowniki vsemi bil je znan
 In molil z derviši je po svetiščih . . .

Dežele videl jutrove je vse,
 Posečal sultane je, šahe, kane . . .
 I v haremih je stari grešnik bil,
 Krasote gledal tamkaj nam neznane.

Aha! Odtod je ta pikantni vonj,
 Ki mi iz vsega spisa tega diha!
 In kdo doživel, kdo je pisal to?
 Ah, tu podpis njegov! Glej, naš — Pavliha!

Pavliha! . . . Gromska strela! Ti si to?
 Po Jutrovem tam tudi si se klatil?
 In ti si pisal dnevnik ta-le sam?
 Ne . . . časa nisem s čitanjem potratil!

Ta najdba zanimiva! Ta slučaj;
 O škoda, škoda, da so le — fragmenti!
 Par listov . . . Nečitljivo marsikaj
 Na starem tem častitem pergamenti.

Kaj z njim? . . . Že vem! Na jezik skromni naš
 Prevedemo te doživljaje tvoje,
 V svobodnih verzih jih izdamo v svet . . .
 Naj čita jih potem, kdor če, po svoje! . . .

Kaj bo? Romantika iztočna li?
 Nemara kos moderne poezije?
 Vse eno! — Živel vstvarjajoči duh,
 A vrug jih vzemi sive teorije! . . .

In zdaj, Pavliha! Ti me navdihuj,
 Pero mi s svojoj rokoj vodi moje!
 Ne! — Pravzaprav: jaz raje naj molčim!
 Ti sam pripoveduj dogodke svoje!

1. Slavnost v Bagdadu.

Bagdad lepi, Bagdad slavni,
 Vsega vzhoda svetli biser!
 Vse opeva čare tvoje,
 Kdor te vidi, ves je vzhičen.

Nov te danes gost pozdravlja!
 Prišel sem še jaz te gledat;
 Allah naj te blagoslovi
 In obsiplje naj te s srečoj!

Glej palače, glej palače,
 Ki ob reki tod stojijo!
 Gledajo se v njej prekrasne
 Ko v zrcalu odaliske.

Kaj godi se danes v mestu?
 Kakšna slavnost li vrši se?
 Kakšen praznik se praznuje?
 Kaj to vidim, kaj to vidim?

Ulice so ljudstva polne,
Hej, to poje in to uka!
Godba gode, mladež vriska,
In po trgu ples se suče . . .

Kamor ozrem se šetaje,
Vse v zastavah, vse v zastavah!
Pestre v vetru plapolajo
Z vsake kočice in palače.

Skozi ljudstva trumo šumno
Tam vojakov stopa četa;
Kak ponosno ti maršira!
Gledati jih je veselje.

Karavana dolgovrstna
Mimo nas se zdaj pomiče!
Na velblodih v plaščih belih
Jaše družba beduinov.

Ogorela, mrkla lica . . .
Ko duhov se zde prikazni . . .
Ti puščave so sinovi
Prišli tudi na svečanost!

Strel iz topa iz trdnjave!
Eden — dva — tri . . . Kdo bi štel jih!
Zemlja trese se pod manoj . . .
To grmi, od gor odmeva!

Z minaretov mujezini
Kličejo na službo božjo . . .
V džamijah se gnete ljudstvo,
Kamorkoli v katero stopim.

Kaj je neki, kaj je neki?
Kaj pomenja vsa ta slavnost?
Radovednost me razganja . . .
Vprašam starca poleg sebe:

»Dovolite, očka sosed!
Kakšen danes god slavite?
Tujec tukaj sem neveden,
A ime mi je Pavliha!« . . .

In pogledal me je derviš,
Mož častiti, sivobradi;
Molek v roki je prebiral,
Niz iz žoltih jantar-jagod.

In pogledal me je starec
Dobrodušno in pa resno,
In skrivnostno zamežiknil,
Segel v roko mi in rekel:

»Velik praznik, važna slavnost!
Imenitna za ves Bagdad,
Imenitna za deželo,
Imenitna za ves narod!

Naš Kalif, naš Harun mladi
Prvikrat se bril je danes,
Prvo brado si obril je . . .
Veste, tisto 'mišjo dlako'.

Važna to za nas je slavnost!
Vi ste tujec . . . vidim, vidim!
Šeg še naših ne poznate . . .
Važna slavnost, imenitna!«

»Prav imate — velik praznik!
Resno starcu jaz pritegnem;
Stisnem v roko lep mu bakšiš,
Mahnem jo skoz vrata mestna.

In otresel prah z opank sem
In odšel sem iz Bagdada . . .
Mislil sem si: »Srečno ljudstvo!
Srečen mladi je vladar tvoj!«

A. Aškerc.

Ljubljanski

VON

Leposloven in znanstven list.

Štev. 11.

V Ljubljani, dne 1. listopada 1897.

Leto XVII.

Pavliha na Jutrovem.

II. »Bogu za hrbtom.«

»Bogu za hrbtom« torej! . . . No,
Ime bi bilo res izvirno!
Bogu za hrbtom ves ta kraj
In staro selo to-le mirno.

Če Allah ve za to-le vas,
O tem pač dvomi moja glava . . .
Zaplankan od gora ves kot!
Ah, tukaj svet se res nehava!

Velika cesta — daleč tam!
Železnica tu stvar neznana . . .
Po enkrat v letu morda sem
Še kaka zajde karavana.

Tu pijem vino že tri dni
Na vrtu ,pri debeli vdovi',
Gasim si žejo jutrovske,
Sloneč ob mizici jelovi . . .

Prehodil vse sem ulice,
Vsak kot, bi rekel, mi že znan je;
Govoril tu, govoril tam . . .
Poznajo vsi me že vaščanje.

In jaz jih precej že poznam . . .
Fantastičnega niso duha!
Vse misli sučejo se jim
Okoli žepa in trebuha.

O, pametni so to ljudje!
Nikdar ne jezdijo oblakov . . .
Premišljeno, po trdih tleh
In treznih hodijo korakov . . .

Trg prazen skoro ves je dan;
Bolj mrtvega ne najdeš kraja.
Le včasí kje zamuka vol,
Zariga osel, pes zalaja.

Na klopi tam sedi redar —
Figura! Počil bi od smeha! —
Dolg čibuk puši, vmes možak
Na ves glas in široko zeha.

Otožno kliče mujezin
K molitvi ljudstvo z minareta;
Pred manoj z metlo brezovo
Župan sam ulico pometa . . .

»Bogu za hrbtom«! . . . Toda, glej,
Pred manoj čaša spet je suha!
Hej, kaj zadremal si, krčmar?
Pijače sveže! Primaruba . . .

Tako . . . izvrstno! A sedaj,
Priatelj, k meni sedi raji!
Povej mi, kaj še videti
Bi v lepem bilo vašem kraji?

»Si li že videl na primer,
Gospod Pavliha, tudi zmaja?
Na kraj' vasi, tam pod goro
Zverina grozna nam razsaja!«

»Kaj? Zmaja?!« — »Da! Otroke žre,
Vsak dan po enega pohrusta!
Ko ta-le vrata, rečem ti,
Pošast ima velika usta!

Ker zmaja že smo vajeni,
Ti nihče ni o njem govoril:
Seve! . . . Kdaj pride pač junak,
Ki spako to bi nam umoril?«

»In jaz sam tisti sem junak,
Ki zmaja strašnega vas spasi!
Sam pojdem nadenj! Mrtev bo,
Verujte, jutri ob tem časi!«

* * *

To gledali so drugi dan
Vaščanje moji vsi debelo!
Vse selo zmaja mrtvega
Sedaj je videti hotelo.

A tu je ležal mrzel, trd,
Pred luknjo svojo vznak, brez diha;
Iz tisoč grl sem čul pozdrav:
»Hura, hura, rešnik Pavliha!«

In stiskali so mi roke,
Na ramaš me okrog nosili,
In od veselja samega
Ljudje so se na glas solzili.

In posadili me nato
Na iskrega so sivca v sedlo . . .
»Ta bodi tvoj!« . . . In daleč še
Me staro, mlado je sprovedlo.

A ko sem že poslavljaj se,
Župan še me je nagovoril:
»Povej nam vendar za slovo:
S čim pa si zmaja ti umoril?«

»Prav rad!« — odgovorim mu jaz —
»Vzel ves sem dolgčas, ki vas tlačí
,Bogu za hrbtom' dan na dan;
Vzel praznoverstvo, ki vas pačí;

In vzel sem kramarsko zavist,
Ki vas sosede napihuje;
In spletke vaške vse sem zbral,
Kar jih med vami se nasnuje:

Vse to na ponvi sem zvaril
In vrgel strup ta v žrelo zmaju . . .
Pogoltnil je — iztegnil se . . .
Na mah je bilo z njim pri kraju.«

III. Pesnik Selim.

Slavni pesnik, slavni Selim,
Naš ponos in dika naša!
Kdo pač tebe ne bi ljubil
In ne čital pesmi tvojih?
Vse pozna te, vse te čisla
Od Kahire do Bagdada,
Od Bagdada do Stambula,
Od Stambula do Maroka.

Allah s taboj, Allah s taboj!
On pero naj vodi tvoje,
Da napišeš nam še pesmi

Misli polnih, čuvstev vročih,
Plemenitih po jeziku . . .
Krasna res je pesem slavčja,
Ko iz dna mu vreje duše
Sladka, nežna, ljubezniva;
Veličasten glas je levov,
Ko zarjove sred' puščave
Jezem, kakor kralj razdražen:
Ti si lev in ti si slavec;
Ti si, Selim, nam oboje!
Nežen v pesmih si ljubezni,
Ali grozen, če srdiš se . . .

Čitali smo pesmi tvoje.
 Romala po vsem je mestu
 Verzov zlatih tvojih knjiga;
 Romala iz rok je v roke,
 Čitalo jo vse je mesto.
 Veš, posodil je dijak jo,
 Siromak nam jo posodil.
 Tisti blede Mehmed Ali,
 Mehmed Ali, dobra duša.
 Ne verjameš, ne verjameš,
 Kaj ta revež knjig nakupi!
 Ta čudak ti raji strada,
 Kakor da bi bil brez knjige . . .

In še nekaj ti povemo —
 In to stvar je glavna danes! —
 Nekaj za-te se pripravlja,
 Nekaj čaka te po smrti!
 Vlit iz bron, drag in visok
 Spomenik se ti postavi
 V mestu našem marokanskem.
 Vsota vsa je že nabrana:
 Tristo mošenj žoltih zlatov!

To smo danes ti izdali,
 Pisali smo ti v tolažbo!
 Slišali smo, da si reven,
 Da uboštvo te preganja

Po Kahiri tam bogati;
 In da beda duh tvoj smeli
 Vklepa v težki jarem sužnji . . .
 Nič ne maraj, ne obupaj!
 Saj po smrti bo drugače —
 Spomenik te čaka bronast!*

* * *

To-le pismo mi je čital
 Pesnik Selim v izbi svoji
 Majhni, nizki in podstrešni.
 Gledala sva skozi okno
 In kadila cigarete.
 Mesec plaval je po nebu
 In razlival luč srebrno
 Na Kahiro dol' pod saboj,
 Ki ležala je pred nama
 Ko kraljica lepa speča.
 A pod oknom, mimo naju
 Sveti Nil je tekel tiho.
 Daleč tam pa piramide
 Vzpenjale so se v oblake.
 In nato me je povabil
 Pesnik Selim na večerjo.
 Srebala sva črno kavo,
 Jedla sočno sva čebulo
 In orehe kokosove.

A Aškerc.

Pesem.

Lep je, lep je tvoj bratec,
 Svetlolasek je, kodrolasek,
 Gibčen in nežen in uren
 Ljubki njegov otročji je stasek.

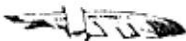
Lepa je tvoja sestrice,
 Lica nje v veden smeh so nabrane,
 Očki ima kaj ponosni,
 Laske ima mehko razčesane.

Živa oba sta in vedno
 Letata, švigata kot metuljčka,
 Pojeta in kričita
 Prava dva klepetuljčka.

Vendar, ko prideš ti k meni,
 Pridi, čuj me, pridi le sama —
 Veš, nikogar ni treba,
 Ko sva tako, tako — med nama.

Mrzla, glej, zunaj je zima,
 Veš, zato doma naj sedita —
 Potlej po leti, no z nama
 Pojdeta, se nakričita.

Aleksandrov.

42*

Ljubljanski Zvon

Leposloven in znanstven list.

Štev. 12.

V Ljubljani, dne 1. grudna 1897.

Leto XVII.

Pavliha na Jutrovem.

IV.¹⁾ Mustafafov ideal.

»Kaj danes tako si raztresen?
Šejh Mustafa! Slabo igraš!
Že tretjikrat mat!... A drugače
Igrati šah dobro ti znaš.

In kaj si otožen, čemeran?
Saj zdrav si, krepak in ne star!
Denar imaš, službo visoko...
Nesrečen si z ženami mar?

Zbolela ti sužnja je mlada?
Čerkeski ukral ti kdo cvet?...
Nič več ti ne rečem... Oprosti!
Neverniku haremu — kraj svet...«

Sedela v kavarni sva turški —
Šejh Mustafa namreč in jaz —;
Igrala sva šah in pačila
Tam kavo za kratek sva čas.

In vzdignil je Mustafa glavo,
Šah najin odmeknil je v kraj
In čibuk prižgal si svoj vnovič...
No, kaj pač poreče sedaj?

»Prijatelj Pavliha!« — mi vzdihne
In puhne tabakov dim v zrak —
»Pavliha! Med nama rečeno:
Nesrečen sem jaz siromak!

Kaj zdravje, kaj služba, bogastvo!
Do ženskega kaj mi krasul
Tu sem glej! Vse prazno na prsih..
Svetinje nič! Nič ni redu!

Gol še je moj svileni kaftan,
Brez lišpa na meni visi;
In kaj bi tu bilo prostora!...
Glej, to-le me peče, boli!

Tovariše moje — poznaš-li?
Kako me pred njimi je sram!
Vsi nosijo zlate svetinje...
Brez teh sem med njimi jaz sam!«

»»Übogi moj Mustafa!«« — rečem —
»»Kako se mi smiliš zelo!
Brez zvezd, brez redov, brez svetinj je
Živeti v resnici težko!

Kako pa na dvoru? A? — Dobro?
Seveda veš, kaj je 'bon ton'...
Po štirih se sultanu bližaš,
Ko sede na zlati svoj tron.

Gotovo poljubiš sandale
Kalifu na nogah obeh;
Gotovo, tam ližeš mu slino,
Ležeč na trebuhu na tleh.

¹⁾ V prihodnjem letu nadaljevanje.

Prepričanja svojega nimaš —
Kaj ne da? — če z njim govoriš;
Pred pragom že misli vse svoje
In glavo ti svojo pustiš.

In bližnjike svoje ovajaš
In padiši črniš ljudi . . .
In bakšiš — to veš pač! — ta včasih
Pri dvornikih čuda stori!« . . .

Ugasnil je Mustafa čibuk,
Le gledal in gledal je v me,
Poslušal z vsem truplom me svojim . . .
In rekel besede mi te:

»Ničesar, veš, nisem bil storil,
Kar ti si me vprašal sedaj . . .
In misliš in misliš . . . naj skusim?
Po tebi ravnal bi se naj?

Zdaj vem, o pobratim Pavliha,
Zakaj brez redov sem doslej!
Ah, vem, vem, kako mi živeti
Bi pametno bilo poslej . . .«

Pa sva se razstala v kavarni.
Bila je že zdavnaj polnoč . . .
Črez leta tri šele priromal
Jaz v Stambul sem lepi drugoč.

In prvi, ki srečam ga — on je!
Šejh Mustafa, znanec je moj!
Zlat red se mu bliska na prsih . . .
In sam mi ga kaže z rokoj:

»Dosegel sem! Vidiš-li tu-le?
V preteku teh kratkih treh let!
O, hvala ti srčna, Pavliha,
Za dobri in modri tvoj svet!

In plemič sem tudi zdaj, plemič!
Moj ljubi, to nekaj velja!
Povišan nad maso plebejsko . . .
Tako me rad sultan ima!«

In segel je srečnik mi v roke,
Jih stiskal in stresal vesel;
Poljubil mi lice in usta,
Navdušeno me je objel . . .

»Vse storil si, kar sem ti rekel?« —
»Vse storil natanko! . . . Seve!« —
»Čestitam!« . . . In šel je šejh dalje
Po cesti ponosne glave.

A. Aškerc.

Iz vsakdanjosti.

V.

Jesenska noč! Gost, droben dež mršči
Iz sivega, meglenega ozračja.
Na ulicah je temno, kakor v rogu;
Saj redkoma nastavljene svetilke
Ne morejo prodreti te megle.
Tišino nočno včasih zmotijo
Čuvaja javnega miru koraki,
Ki trati čas, zaviti v debelo suknjo.
A čuti je i urnejših korakov:

Štev. 2. V Ljubljani, dne 1. februarja 1898. Leto XVIII.

Pavliha na Jutrovem.

V. Dovtipni veliki mogul.

O ti dovtipnež stari ti,
 Mogúl Džegán ti šégavi!
 In krasno mesto tvoje Delhi
 In mramornati dvorec tvoj!
 Gradili niso ga ljudje — —
 Ne, ne verjamem, kar mi praviš —
 Duhov je modrih delo to.
 In kras, ki videl sem ga v njem,
 Ah, to je živa indska bajka!

* * *

Bil gost njegov sem tisti dan.
 Sama sedela sva za mizoj.
 In neprenchoma nosili
 V posodah sužnji so jedi,
 Nosili vina sladkega,
 Nalivali ga nama v čaše.
 Vesela bila sva oba,
 Oba sva bila dobre volje.
 Tedaj pa reče mi mogul —
 Pod turbanom je pisanim
 Mož imel ga črez mero dosti —
 Tedaj pa reče mi: »Pavliha!
 Jaz sam ne vem, kako je to:
 Ugajaš mi čimdalje bolj,
 Prav, kakor da sva stara znanca!
 Zaupal bi ti danes vse . . .

No, pojdi z manoj poštenjak!
 Pokažem nckaj za slovo ti . . .

In šla sva. Stopal sem za njim
 Po mehkih, dragih čilimih
 Po koridoru dolgem, tesnem . . .

»Stoj! Tu skoz lino to poglej!« —
 Mogúl Džegán veli mi tiho.

Pogledal sem skoz okence
 Zamreženo skrivnostno tisto.
 In gledal sem in gledal sem —
 Nagledati se nisem mogel!
 Bedim li, ali sanjam? kaj?
 Cvetličnjak živih rožic poln,
 Najlepših, bujnih in dišečih.
 Po vsem si vzhodu jih nabral.
 Vse barve! Vidim snežnobelih,
 Ko oglje črnih, rjavkastih.
 Tu popje nežno, polrazvito,
 Tam rože zrele, že razcvetle . . .
 Ta lišpa pred zrcalom se;
 Ko bajadera druga pleše;
 Tam ona poje; ta-le plete;
 Ta čita . . . ona tam leži,
 Na otomani lena dremlje
 Polnaga mlada odaliska . . .

»Tvoj harem? Res? Ah, imenitno!« —

»No, kaj? kaj praviš ti nato?

Ugaja-li ti to življenje?« —

»Ne, brez zamere, o mogúl!

Ne! Veš, več žen . . . Ne! To ni zakon!

Čeprav so lepe . . . To ni nič!

Tam v naših krajih je drugače!

Tam vsak po eno le ima,

Po eno ženo vsak tam ljubi,

Zadovoljuje se le z enoj!« —

»Kaj praviš, ljubi moj Pavliha?

Nikar tako mi ne govori!

Poznam Evropo vašo jaz,

Potoval sem po krajih vaših.«

In tu potrkal me mogúl

Po rami moji je z desnicoj

In zvito se mi nasméhljal

In pošepetal na uho mi:

»Razlika je — o, ne tajim! —

Med musulmani in kristjani,

Razlika je med šegami;

Razlika je v ljubezni vaši,

Razlika je v ljubezni naši . . .

Razlika je, a veš ti — kaka?

Mi res po več imamo žen,

Po več žen ljubimo mi često.

A žene, ki jih ljubimo,

Imamo vse pod enoj strehoj,

Imamo vse pod svojoj strehoj . . .

Po več žen ljubite i vi

Tam po Evropi vaši včasí.

A žene, ki jih ljubite,

Vse ne živijo v eni hiši,

Ne bivajo vse v vaši hiši . . .«

VI. Šejhova kočija.

Vse vrti se mi po glavi.

To vrvenje, to drevenje,

Pisano ko perški čilim,

Hrupno ko bazar.

Tu slonim, tu ob priroču

Pa si svaljkam papirosko.

Toliko, da ne podere,

In da s saboj me ne nese

Množice prival.

Kaj ljudi tod hodi mimo,

Kaj se vozi jih v kočijah!

Most se ziblje, težko stoče,

Most čez Zlati rog . . .

»Zdaj prihaja, zdaj prihaja!

Glejte, glejte! Danes prvič

V novi vozi se kočiji.

Štirideset tisoč zlatov,

Čujte, bratci, dal je v Beču

Za svoj gala-voz!«

»Kdo je to?« — jih vprašam, Turke —

»Kdo se vozi v tej kočiji?« —

»Veš, to naš je šejh-ül-Islam,

Oče Ibrahim.«

»Je že tukaj, je že tukaj!

Ah, dva para iskrih belcev

Stopata pred zlatim vozom

Ko labodi štirje lahki . . .

Allah s taboj, šejh!

To li tisto je uboštvo,

O katerem govoriš nam,

In ki nam je priporočáš

V džámiji ti ves navdušen?

Takšno tebi li pobožnost

Priporoča knjiga modra,

Sveti al-korán?

Ali v takšni je kočiji

Mohamed se vozil prorok?

In svetniki slavni naši,

Islamskega neba zvezde,
 Pospešniki sreče ljudske,
 Del velikih čudotvorci: »
 Mar živeli so v razkošju?
 In naduti so li bili
 In ošabni in prevzetni,
 Kakor, šejh, si ti?

Pa seveda ti si večji,
 Višji, kakor ti svetniki —
 Ki ljudje so bili smrtni —
 Ti si večji kakor prorok
 Mohamed in si svetejši!
 Človek nisi ti navaden —
 Ti si polubog!« ...

To je gledal šejh-ül-Islam,
 Grdo gledal iz kočije
 Na druhal to bosonogo,
 Na te lačne postopače!
 Voz ustavi za trenotek,
 Jezen reče jim:

»O brezverci vi brezbožni!
 Allaha se ne bojite?
 Vem, vem, kdo vas naučil je
 Takih misli bogokletnih;
 Dobro vem, kdo vam ostrupil
 Glave vaše, srca vaša ...
 Satan, satan sam prinesel
 Strup je ta med nas!«

VII. Obed pri šahu Azimu.

Zamaški pokajo ko puške v boju,
 Šampanjec vre iz prašnih steklenic,
 Šumi in peni v čašah se kristalnih ...
 In mi ga pijemo veselih lic.

V posodah zlatih poslal nam na mizo
 Divjačine je gozd od vseh strani;
 Rib morje podarila sta in reka,
 In s sadjem zrelih vrt nam pir sladi.

In kruha polja so poslala ravna,
 Poslala žita ga brezmejnih njiv ...
 Bolj imenitno pač še nisem kosil,
 Odkar Pavliha sem, odkar sem živ.

In godci pesmi godejo poskočne,
 In pevcev zbor nam dela kratek čas,
 Zamorski sluge strežejo nam črni
 In švigajo ko škratje okrog nas.

Hej, to je družba! Svetle uniforme ...
 Omizju lišp cvetoč je venec dam;
 Med pašami in hodžami in šejhi
 In kani pa sedi šah Azim sam.

Zapada solnce že nad Teheranom,
 Pošilja zadnje žarke nam v slovo ...

A tam — kdo gleda skoz odprta okna?
Ta čudna lica! Kaj pomenja to?

Upadli in sestradani obrazi ...
Globoko vdrte njihove oči ...
Narašča množica prikazni bledih,
Koščene roke svoje k nam moli:

»Daj kruha nam, o šah, daj kruha, kruha!
Mori po ulicah šakál nas — glad!
In lačni hodimo na tlako delat
In lačni hodimo mi vsak dan spat ...«

»Ah, vrzite jim, vrzite ostankov!
Beračit prišel ves je Teheran ...
Ta sodrga! A kje je policija?
Dam pomnožit še jutrišnji jo dan« ...

Jezi se stari šah na Perze svoje,
Razžaljen, razjarjen v duše dnu;
Menca na stolu, godrnja: »Ta lakot!
Še pri kosilu mi ne da miru!«

A nove trumc se vale pred konak ...
Pri glavi glava ... Kaj je teh ljudi:
Razcapancev in sužnjev bosonogih!
Pred vrati drznih tristo grl kriči:

»Ostankov ne! Mi celih čemo hlebcev!
Pridelan kruh mi jesti čemo svoj;
Za mizoj hočemo sedeti polnoj,
Iz skled zajemati, o šah, s teboj!« ...

Odpro se vrata ... množica se vsiplje ...
»Vi žreci, vi ste krivi!« — vpije šah —
»Ah, slabo ste moliti jih učili!
Kaj ve to ljudstvo, kaj je božji strah!« ...

To bila je zmešnjava med omizjem!
Ne vem, kako se končal je obed ...
Na tihem srečno sem odnesel pete
In na skrivaj odišel v daljnji svet.

A. Aškerc.

Štev. 4.

V Ljubljani, dne 1. aprila 1898.

Leto XVIII.

Pavliha na Jutrovem.

VIII. Čudna dežela.

Kje sem, kje sem? Kam sem zášel?
 Čilim zelen pred menoj!
 Zelen čilim — polje ravno . . .
 Preko polja romam jaz.

In ob desni in ob levi
 Gor visokih vrh na vrh;
 Temni gozdi, cvetne loke,
 Potok tod in tam šumlja.

Klasje zlato ziblje veter
 Tam po njivah . . . kak pogled!
 In po drevju sadje sočno
 Med poslopji tod zori.

Kaka čuda, kaka čuda!
 Vinske trte vidim vrt;
 Solnce vroče pa iz grozdja
 Ognjeviti čara sok.

Dalje, dalje! . . . Reka bistra
 Po dolini se vali . . .
 Še korak — ah, morje sinje
 Ko zrcalo se blešči.

Hiše bele po obronkih
 In pri trgu pisan trg!
 Tamkaj mesto me pozdravlja,
 Tu stoji samotna vas . . .

O Pavliha, o Pavliha!
 Glej, ko ti bi pevec bil,
 Tu zapel bi in zavriskal:
 „Raj je ta-le divni kraj!“

Raj? . . . Ob cesti tu počivam,
 V lipe senci se hladim;
 Hodi ljudstvo mimo mene,
 Jaz pa gledam ljudstvo to.

Kje sem, kje sem? Kam sem zášel?
 Čudne šege, čuden kraj!
 Kogar vidim, nosi sponc,
 Vsak verige nosi tod!

Vsakdo ne! O nekateri
 Hodijo svobodni vmes,
 Brez verig, brez spon sramotnih . . .
 Kdo li srečniki so ti?

Pa sem res že radoveden!
 Starčka tam-le vprašam zdaj;
 S turbanom na glavi sivi
 Bliža mi se domačin.

Težko tudi ti verigo
 Vlečeš z nogoj za seboj?
 Sedi k meni, očka, v senco!
 Naj te vprašam to in to!

Čuj, povej mi, kaka šega
 Čudna je med vami tod:
 Vsak verigo vlačí s saboj,
 Kakor suženj z njoj rožlja.

Ne boli vas to železje?
 Vas ne žuli, ne teži?
 Spone niso vam na poti
 In prav nič vas ni jih sram?

Naj ti snamem te okove,
 Naj te, naj osvobodim!
 Ne le tebe — vse rad rešil
 Jaz bi sužnjih vas vezi . . .

To pogledal me osuplo
 Stari mož je od strani,
 Nezaupno se približal,
 Odgovoril mi tako:

»Kaj — verige?! Kdo jih nosi?
 Jaz ne vidim jih nikjer!
 Ne razumem te, popotnik;
 Star sem, slab spomin je moj.

Stoj!« — ozrl se je krog sebe,
 Tiše spregovoril mož —
 »Praviš, videl si verige?
 No, mogoče, da je res!

Mi sami, veš — čudno, je-li? —
 Več ne vidimo verig;
 Mi sami pa tudi skoro
 Že ne čutimo jih več!

To je pač pri nas navada,
 Stara šega že je to!
 Stara, stara! . . . Kar jaz pomnim,
 Zmerom bilo je tako.

Porodil sem se v verigah,
 Z njimi skoro ležem v grob;
 In zato mi jih ne snemaj . . .
 Vajen sem jih z mladih dni.

Tisti pa, ki brez železja
 Prosti hodijo okrog,
 To so naši gospodarji
 In sinovi njihovi . . .

Čudne res so šege naše.
 Kaj drugače je drugod?
 Morda, morda! . . . Svet je velik!
 Allah s taboj! Srečno pot!«

Ko pa hotel sem še druge
 Oprostiti sužnjih spon:
 To so bili hudi name!
 Rekli so, da sem brezverec . . .
 Komaj, komaj sem ušel!

IX. Kako se godi v Sužnji vasi.

In tiste dni prišel sem v Sužnjo vas,
 Ogledat ljudi si in šege.
 Veliko že slišal sem praviti
 Po poti o Sužnjevaščanih.

Pred belo gostilno na sredi vasi
 Prinesel velblod me je mršav;
 Prijahal od daleč sem prašen ves
 Ter truden in lačen in žejen.

Lepo mi postreže prijazni krčmar,
 Nasiti lepo, napoji me . . .
 »Pač dobro, da prišli baš danes ste k nam,
 Pavliha-efendi!« — mi reče.

»K slavnostni vam skupščini shajajo
 Prav zdaj starejšine se vaški;
 Prevažen tam predlog postavi se
 V izredni ti občinski seji . . .«

X. Zanimiv slučaj.

To je biló blizu Ispahana.
 Šel po cesti prašni sem za rana.
 Nad menoj škrjanček je vesel
 Pesem jutranjo visoko pel.
 Solnčece nad goroj že gorelo,
 Prav pošteno v hrbet me je grelo.
 V se zamišljen sem korakal sam . . .
 Čuj! Kdo tarna, kliče, vpije tam?
 Ha! Razbojnik kak tam koga davi?
 Preiskuje žepe mu, ga gnjavi!
 »Na pomoč!« . . . Spet! . . . Pospešim korak . . .
 Gledam, slušam . . . Najdem te! Ni jvrag!
 Tukaj! V cestnem jarku vznak leži mi
 Mož neznan pa kisko se drži mi! . . .
 »Tu ležim oh, oh, že ure tri!
 O pomagaj mi sedaj vsaj ti!
 Allaha sem klical in svetnike:
 Rešite iz stiske me velike!
 Vsi so gluhi! Klical sem zaman . . .
 Glej, Pavliha, živ sem pokopan!
 Klical brate svoje in krajane
 In sosede že sem in vaščane,
 Naj iz jame kdo bi spravil me
 Ter na noge bi postavil me:
 Nič! . . . Ah, nihče se me ne usmili,
 Ne pomaga nihče v hudi sili . . .«
 Revež res si — rečem — bratec moj!
 Kritičen je položaj ta tvoj!
 Kaj pa . . . Sam si že poskušal vstati
 Ter iz jarka sam se izkopati? . . .
 »Sam?! . . . Kaj praviš? . . . Meniš, da bi šlo?
 Nisem mislil še dozdej na to!«
 Glej — in vzpel se, vzdignil se od tal je . . .
 In pokoncu že na nogah stal je!

A. Aškerc.

Štev. 7.

V Ljubljani, dne 1. julija 1898.

Leto XVIII.

Pavliha na Jutrovem.

XI. Modri maharadža.

Črez dolgo let sva spet se sešla.
Pod Himalajoj tam nekje
Na kolodvoru sem ga našel.
Z menoj vred vlaka čakal je.

Široko sedel je na zofi,
Z zelenim turbanom pokrit,
V kaftanu svilenem in pestrem —
Moj maharadža Soliman.

Nad glavo muhovník je velik
Mu držal črn in suh cvnuh
In neprestano hlad mu pihal
In branil sitnih ga je muh.

Takoj me spoznal je mogočnik:
»Hoho, Pavliha, dober dan!
No, sedi bliže!« me povabi
Ter seže mi celo v roko.

Ta roka drobna in okrogla!
Na prstu vsakem prstan zlat,
In ti briljanti, dijamanti —
Kako se to iskri, iskri!

In sedel tam sem mu nasproti
In knežji hvalil mu obed,
Ki vžival ga pred nekaj leti
Za njega mizoj sem ga jaz.

In dobro del je maharadži
Moj prostodušni hvalospev;
Črez tolsto, rjavkasto obličje
Smehljaj sijal mu je sladak.

In pušila sva papiroske
Pa menila se to in to . . .
Zdaj mir po tvojih je deželah?
O maharadža! — vprašam jaz.

Saj veš, kako je bilo takrat,
Ko bil sem zadnjikrat tvoj gost:
Upor krvav divjal nekje je
V deželi gorski tiste dni.

Jaz sam sem boje videl tiste,
Saj sam potoval sem onod;
In vem, zakaj ubogo ljudstvo
Je vzdignilo se bilo tam.

Glad bil je kriv nemirov strašnih:
Premalo kruha — preveč ust!
O kaj ljudi pomrlo takrat
Od lakote je! To je strah! . . .

In zdaj spet mir je, kakor slišim.
In v kratkem si napravil mir!
O saj sem vedel, saj sem vedel —
Vladar je moder Soliman.

Gotovo dal si vstašem kruha,
Nasitil lačne si ljudi;
Zakladnice odprl si svoje,
Bogastvo razdelil med nje . . .

Potem pa vvedel si reforme
V deželah svojih, to se ve!
Izgnal krivičnost si za mejo,
Pravičnost posadil na tron.

In odložili so orožje
Uporniki, seve, sami;
Odpustil si jim veledušno . . .
Tako naredil ti si mir . . .

In topo gledal maharadža
In s trudnimi me je očmi;
In dolgočasil se je vidno,
Ko to govoril sem pred njim.

»Ha-ha, prijatelj moj, Pavliha!« —
Mi zagrohoče se na glas —
»Tako krotil bi ti upore?
Tako pri vas se dela mir?!

Ha-ha, ha-ha, ha-ha, ha-ha-ha!
Drugače delam mir pa jaz!
Čemu imam vojake svoje?
Čemu topove in smodnik?!

Moj ljubi, to je šlo prekrasno!
V par dneh zadušil sem upor:
Vse postrelit sem dal jih vstaše,
Do zadnjega vse dal pobit!«

XII. Hadži Hilmi.

Hadži Hilmi živel je pobožno,
Sveto živel je, bogaboječe.
Vsako leto je potoval v Meko,
Vsako leto šel na grob prorokov.
Čista bila duša je njegova,
Čista, kakor sneg na novo padli.
Lahka bila duša je njegova,
Lahka kakor ptička brzokrila;
Težka bila le so dobra dela,
Dela, ki jih Hilmi je ostavil.
Kajti mrtev že je hadži Hilmi,
Mlad umrl je, in pred leti tremi
Preselil se v raj je k Mohamedu . . .

Roma ljudstvo rado na gomilo,
Na gomilo Hilmija svetnika.
Zmerom zelen grob njegov je sveži,
Zmerom zelen in lepo obdelan.
Rož vsajenih je na njem dišččih,
Rož vse leto pisano cvetočih.
In dišava sladka in opojna,
Ki jo rože dihajo iz čašic,
Ni dišava to cvetlična zemška —
Čednosti so marveč ljubeznive
Lepe duše hadžijeve mlade . . .

Roma ljudstvo rado na gomilo,
Na gomilo Hilmijevo slavno —

Samo žensk ne vidiš nikdar tamkaj!
Nikdar ženska ne približa noga
Hadžijevi se gomili, nikdar.

Toda danes! . . .

Spet vse polno ljudstva.
Ob gomili množica se gnete.
Spet so prišli Hilmiju se klanjat
Romarji iz daljnjih krajev vztočnih.
Sami moški v pisanih kaftanih,
S pisanimi turbani na glavah;
Sami moški, mladi in pa stari,
Bogatini in pa siromaki.

Tod stojijo v krogu ob gomili
Pa molitve šepetajo tihe,
Prebiraje jagode na molkih.

Glej, kdo bliža romarjem se zdajle?
Dolga vrsta — žensk! Je-li mogoče?
Pristopile tiho so h gomili,
Snele z lic so jašmake si bele . . .
A! prekrasne romarice mlade!
Ena lepša, bogme, kakor druga.

»Kaj pomenja to, v proroku bratje?«
Vprašajo se romarji strmeči,
Sred molitve zmoteni obstavši.
Vseh uprte so oči v mladenke,
Ko uganko živo jih motrijo . . .

»Radovedni ste, pokaj smo prišle« —
Oglasi se romaric vodnica —
»Radovedni, moslemi ste dragi?
Prvikrat smo tukaj in pa zadnjič,
Prišle smo, da vam odgovorimo!

Mlade smo, kaj ne? in lepe tudi!
In še vam pogodu smo nemara . . .
Ni pogledal pa nas Hilmi mladi,
Lepi hadži, dokler je še živel.
Ni ozrl se nikdar v nas nobeno,
Ni pogledov vračal vročih naših,
Ampak hladno nas je on preziral!
A ljubile vse smo ga po vrsti!
Kajkrat pač smo srečale ga nalašč,
Kajkrat me za njim smo vzdihovale!
Vse to vedel Hilmi je pokojni.
Brez srca pa bil je lepi hadži,

Brez krvi je bil in pa brez čustva!
Vprašamo: bil to li cel je človek,
Ki ga ženska lepa ni genila?
Ki ni vedel, kaj je to — ljubezen? . . .
Zatajeval je prirodo samo
In grešil je zoper red njen sveti!»

To so rekle krasotice mlade,
Obrnile hrbet in odišle.

Nikdar niso romarji še čuli
Misli takih smelih in odkritih.
In najstarši so možje med njimi
Dvomiti res danes že začeli,
Dvomiti na tihem, a boječe:
Bil li res je pravi človek Hilmi?
Je-li svetec res pokojni hadži? . . .

XIII. Allah v zadregi.

Iedne tri že traje vojna,
Vojna divja in krvava.
Koder hodiš, sama groza!
Strah, trepet in beda vlada.
I deželo sultanovo
I državo šahovo je
Opustošil handžar bojni.
In kopita kruta konjska
Poteptala so livade,
Pomandrara polja žitna . . .
Padlo tukaj, padlo tamkaj
Že vojakov je veliko.
Vojna pa še nima konca,
Bil se ni še boj veliki,
Odločilni boj poslednji . . .
Kdo bo zmagal? Sultan Mehmed?
Ali Mirza-šah?

Koderkoli sem potoval
Po deželi Mehmedovi,
Džamije so bile polne,
Hodže brali so molitve.
Na kolenih pa klečalo
Ljudstvo je in pa molilo
In na ves glas je prosilo
Allaha za zmago slavno . . .
In potem sem šel v deželo

Mirzovo še tja sosedno:
Džamije so bile polne,
Hodže brali so molitve,
Na kolenih tudi tukaj
Ljudstvo je na glas prosilo
Allaha za zmago slavno! . . .

O ubogi ti moj Allah! —
Jaz na tihem sem si mislil —
Zdaj v resnici si v zadregi!
Komu zmago bi naklonil?
Prosi zanjo sultan Mehmed,
In šah Mirza prosi zanjo!
In seveda in seveda
Vsaki njiju ima pravo,
Vsaki njiju je nedolžen,
Če preliva kri zdaj ljudstvo.
Kriv ni vojne niti Mehmed
In ni kriv je niti Mirza.
Oh, oba sta miroljubna
In obadva sta pobožna.
In pa eden bolj ko drugi
Klečeplazi zdaj pred taboj
In berači te za zmago . . .
Ne, na tvojem mestu, Allah,
Jaz bi zdaj ne hotel biti . . .

A. Aškerc.

Štev. 9. V Ljubljani, dne 1. septembra 1898. Leto XVIII.

Pavliha na Jutrovem.

XIV. Moteno zborovanje.

Čim dalje lepše . . . To je krik in vik!
Narašča šunder po dvorani širni.
Kot prožne žoge odletavajo
Najlepše psovke že od ust do ust . . .
In zdaj — in zdaj — vzdigujejo pesti,
Grozeč pristopajo drug k drugemu.
In tintnik tam-le zdaj leti po zraku;
Peroti je dobila črna stvar.
A zdaj zabliskal se je handžar gol!
Vihti nad glavami ga nekdo v gneči . . .

Zaščegetala me je radovednost —
In vprašal sem soseda poleg sebe:
»Kje smo, efendi? Mar v kavarni bučni?
Bazar je morda to-le ali krčma?
Napili so možje se šerbeta?
In zdaj divjajo . . . kaj?»

»Haha, haha!«

Na glas se sosed mi je zasmejal . . .
»Res, vam se vidi, da ste tujec tu!
Pri nas pač bili niste še nikdar,
V deželi slavni indijski deveti . . .
Državni zbor je to, prijatelj moj!
Naš parlament! . . . Vi majete še z glavoj?
Kaj, ne verjamete, gospod Pavliha?
Moj ljubi, glejte te obraze vi!
Inteligenca! — A? In noše premotrite!

Gosposki dragi, svileni kaftani!
 Poslanci smo, zastopniki smo ljudstev
 In narodov dežele te velike!
 Tu sklepamo prevažne vam reči
 O blagostanju domovine naše;
 Za ljudstev srečo se potimo tu
 In za napredek in prosveto splošno
 In za omiko brigamo se resno.
 O, to je trud« . . .

In nič več nisem slišal,

Kaj pravil mi zgovorni je možak.
 Naraščal trušč in hrum je strahovito;
 In par poslancev se je spoprijelo . . .
 Zaušnic težkih slišim plesk na plesk . . .
 In handžarji že spet se bliskajo.
 Rdeči fesi, pestri turbani
 Lete iz kota v kot . . .

Stoj, kaj je to?

Glej, vse utihne kot okamenelo!
 Kdo, kot bi trenil, je naredil mir?
 Vsi kot začarani strme poslanci.

V dvorano prišla truma je ljudi
 Na tihem, neopazovana z ulic.
 V zmešnjavi splošni so pozabili
 Zapreti vrata stražniki in vhod
 Zabraniti predrznežem . . . Ta smola!
 In zdaj stoje ti državljani čudni,
 Ti neposlanci, nepoklicanci!
 Može razcapani in bosonogi,
 Polnage žene z deteti na rokah,
 Iztezajoč dlani na vsi strani,
 Molče proseč po zbornici sijajni
 Ponižne miloščine . . . Ta nesramnost!
 Pa res! Da upajo si ti berači
 Tu motiti prevažno zborovanje!

XV. Kako je molil sultan Akbar v svoji dvorni džamiji.

© moj Allah!
 Pričakoval težko že si Akbarja — je-li?
 Glej, ponižal sem se, pa prihital sem k tebi
 Počastit te in molit
 Za par kratkih trenutkov
 V tem svetišču prekrasnem,
 Ki sem jaz ga sezidal!
 Kje na svetu, te vprašam,

Imaš džamijo lepšo,
 Nego ta-le je moja?
 Veličanstvo ti moje
 Sto pošilja pozdravov
 Pred prestol tvoj v nebesa!
 O, saj vem, da najdražja
 Vseh molitev na svetu

Je molitev ti moja!
 O, saj vem, da najljubši
 Izmed smrtnikov tvojih
 Ti je sultan preslavni,
 Ti je sultan pobožni
 In pravični in sveti:
 Ti je Akbar mogočni,
 Ti je Akbar bogati!
 Mar je čast to za tebe,
 Če te suženj umazan,
 Če te pàrija moli,
 Če te delavec moli,
 Če te moli berač?

Ah, težave imava,
 Je-li? midva z vladarstvom!
 Dan na dan, dan na dan
 Ti oskrunjajo čast
 In ime najsvetejše

Neumiti jeziki.
 Mene, mene pa žali
 Sužnjev množica drzna.
 In uporniki lačni in nagi
 Mi oskrunjajo prestol
 In mi trgajo žezlo
 Dragoceno, iz zlata kovano,
 Na katerega osti
 Se iskri dijamant,
 Iz pesti! . . .

O moj Allah!
 Odpustiva za danes,
 Ko praznujemo selamlik sveti,
 Veledušno razžalnikom drznim
 In klevetnikom najinim starim!
 Oh, odpusti jim v mojem imenu
 Vsem zaslepljenim grešnikom! Amen.

A. Aškerc.

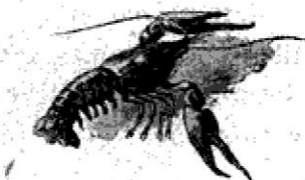
Kadi se njiva . . .

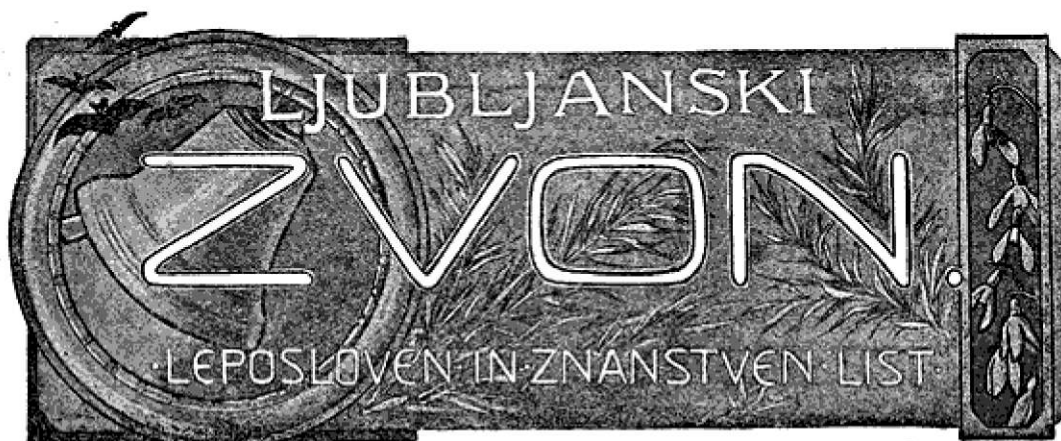
Kadi se njiva razorana . . .
 Po razgonu koraka kmet,
 Zajema v sevnicí semena,
 Po brazdah meče ga gredoč.

In željno, zdi se, in pohotno
 Sprejemlje zemlja seme to;
 Vsesava v krilo ga skrivnostno,
 Kjer zlati bođe klil zaklad . . .

Kadi se njiva razorana,
 Po brazdah seme seje kmet . . .
 A mislec seje misli svoje,
 Po dušah živih seje jih.

A. Aškerc.

Štev. 11. V Ljubljani, dne 1. novembra 1898. Leto XVIII.

Pavliha na Jutrovem.

XVII. Skrbni radža.

○ presrečni ti radža Vangiso!
 Kako lepo deželo imaš!
 Raj ustvaril je Brahma ob Gangi —
 Domovina je tvoja ta raj.

*

Bil sem gost njegov včeraj. Povabil
 Na zajutrek me bil je v svoj konak.
 In razlagal vladar mi je stari
 Svoje sitne državne skrbi . . .

»Čuj, Pavliha!« — mi reče gostitelj,
 Pogoltnivši kapuna tolst kos —
 »Ti sveta že pol videl si, praviš?
 In ta svet je pokvarjen — ni res?«

Žal, tako je, moj radža! — jaz
 vzdihnem,
 Izpraznivši kozarec do dna —
 To-le vince pa tvoje ni slabo . . .
 Toda on nadaljuje svoj govor:

»Da, prav praviš! Ta svet je izprijen
 In hudoben, brezbožen je ves!
 In sam satan, sam satan iznašel
 Ta peklenski pogubni je tisk.

Le poglej na primer žurnaliste!
 S čim ti mažejo beli papir:

Nič ni sveto ljudem tem na svetu,
 In povsod že svoj vtičejo nos!

Kjer se koli kak kadi moj zmoti —
 Kdo ne zmoti se včasí — kaj ne? —
 In kjerkoli zgodi se krivica,
 V časopisih vse čitaš lahkó!

In vso krivdo valijo na vlado
 In pristranost očitajo ji
 Pa k pritožbam mi ščujejo ljudstvo,
 Češ: »Enaka pravica za vse!«

O vse, vse pač vedo ti mazači:
 Kam izginil je davčni denar;
 Kako plačo dobiva kak paša,
 Kako plačo ti vleče kak šejh.

Kritikujejo vsako napravo!
 In celo in celo in celo —
 Ne verjameš, kako so predrzni! —
 Niti harem moj ni jim več svet!

Izračunali že so natanko,
 Kaj na leto za žene izdam . . .
 O, Pavliha, ta svet je res zloben
 Ter pokvarjen, brezveren je ves!

In zato se bojim jaz za ljudstvo,
Da okužijo časniki ga;
Da iz knjig liberalnih zapadnih
Bi napredka pogubil ga strup!

Pa zato zdaj zaplenim vsak časnik,
Ki krivičnost je kako razkril,
Ki resnico objavil je golo
In pa hareem opravljal je moj . . . »

O moj radža! — sem vzkliknil navdušen —
Res, najskrbnejši ti si vladar!
Ideal si mi vseh idealov! . . .
»Stoj!« — prestriže mi radža besedo —

»Stoj, ker nisem povedal še vsega! . . .
Sam sestavil seznam sem vseh knjig,
Ki razširjajo misli svobodne,
Knjig domačih in tujih seznam.

In na vrata tam mestna velika
Dal pribit sem svoj važni razglas;
In slovesno prečital pred ljudstvom
Vpričo mene ga moj je glasnik.

In še s svojim pokazal sem prstom
Na ta indeks podložnikom sam
In pa strogo ljudem prepovedal
Tiste knjige sem čitati bil.

In nato zagrmeli topovi
In pa godci zagodli so tuš;
In po džamijah vseh so molili
In slavili veliki ta dan« . . .

* * *

In ko segal mu ginjen sem v roko
In jemal sem od njega slovo,
To sem čutil: Ta radža Vangiso
Preizvrstno za ljudstvo skrbi.

In gredoč sem prečital na vratih
Tam seznam prepovedanih knjig
In vse kazni dodane na koncu
Sem z bojaznijo svetoj prebral.

In nagledati nisem se mogel
Razglasila prekrasnih potez . . .
Ah, te črke umetno zavite!
Ko bi jaz tako pisati znal! . . .

Ko pa romal potem po deželi
Sem Vangisovi lepi okrog,
To sem gledal in čudil se, čudil
Nepokornim podložnikom tam!

V vsaki hiši so čitali skoro
Prepovedane knjige samo,
Ah, in žalili skrbnega radžo,
Ki pred strupom jih takim svari . . .

XVIII. Bakšiš.

Šel čez Zlati rog po mostu,
Romal spet sem v lepi Stambul.
Komaj, komaj sem se rinil
Skozi ljudstva gneče pestre
In kričeče mimo mene.
Paše v zlatih uniformah
In v bogatih plaščih šejhi,
Tujci, ki jih znosil veter
Iz dežel je vseh po svetu;
In berači goli, lačni
In pa lepe odaliske,
Belolične, črnooke,
V jašmakih se skrivajoče
In zato le še krasnejše . . .
Vse je plelo se, vrtelo
Mimo gor in dol po mostu.
Zdelo se mi je, da sanjam,

In da gledam vztočno bajko:
»Tisoč eno noč« . . .

Toda tam ob kraju mosta
Sreča derviš me umazan
In razcapan in raztrgan.
Masten čepel mu je turban
Na obriti stari glavi;
Padala je siva brada
Starcu skoro do pasú.
Ta me vzdramil je iz misli.
Zabolelo me je srce.
Smilil se mi siromak je.
Segel v žep sem in ponudil
Piaster bel mu, majhen bakšiš.

Toda slabo sem naletel
In grdó sem se opekel!

Hotel ni ga, hotel ni ga
Bakšiša od mene vzeti
Filozof ta lačni s ceste!

Umeknivši velo roko,
Pod kaftan jo skrivši naglo,
Čudno derviš me pogleda,
Gleda ostro me in pravi:
»Pljuni v morje, o Pavliha,
Pljuni v morje tu čez priroč!
Bode li se kaj poznalo?
Glej to morje, glej to morje,

Neizmerno in globoko —
Siromaštvo je, uboštvo,
Ki razliva se po svetu.
Kaj utone siromakov,
Koliko jih potopi se
V morju totem hip za hipom!
In zato ne pljuvaj v morje!
Ne pozna se, kamor pljuneš.
In ti raje ne razdavaj
Bakšiša med širomake;
Ne pozna se v bede morju« ...

XIX.¹⁾ Na sultana Osmana manevrih.

Dišočih cigaret se vlačí dim,
Ko siva megla plava po šatoru.
In glasno pogovarja gost se z gostom;
Vmes pade tu pa tam kak slan dovtip.

In miza stoče pod bremenom težkim,
In noge skoro že se ji šibe;
A polnih skled in polnih steklenic
Donašajo še zmerom sužnji v šator.

In same znance skoro vidim tu!
Kdo bil bi mislil, res, kdo bil bi mislil!
Mogúl Džegan sedi na voglu tam-le
In maharadža Soliman mu vštric!

Na desni moji radža je Vangiso
In baš nasproti meni Azim šah ...
In pa sijajno spremstvo to! Ah, ah!
Kam, v kako družbo zašel si, Pavliha?

*

»No, kaj molčiš?« — na desni slišim glas —
Gostitelj sultan Osman sam me vpraša —
»Kako so ti ugajali manevri?
In sklep današnji — a? Kako? Povej!«

Jaz:

Prekrasno! ... Dasi sem utrujen ves,
Vesel sem, da sem videl zdaj od blizu
Najvišje, kar si dosihdob izmislil.
Napredujoči je človeški duh!

¹⁾ Nadaljevanje morebiti v prihodnjem letu.

Prekrasno in izborno! To seveda!
 Čestitam ti, čestitam iz srcá,
 Da tuđi ti s sosedi hodiš vŝtric /
 Ter veŝ, kaj bistvo je prosvete prave.

Izbral si pravo pot! Po poti tej
 Dovedeŝ ljudstvo svoje k sreči pravi;
 Razbistriŝ um in poŝlahtniŝ mu duŝo
 A z zlatom mu napolniŝ prazni ŝep.

Naprej, naprej, prijatelj, do vrhunca!
 Kosarne zidaj raje, ne pa ŝol!
 Pa saj ti sam razumeŝ časa duh,
 Problem druŝabni razvozlavaŝ dobro.

In kakor rekel sem: Le veĉ topov
 In puŝk in sabelj in pa vojnih ladij!
 Makar za to potroŝiŝ mi vse davke . . .
 To glavna stvar je, tvoja prva skrb!

Četudi ljudstvo strádalo bo kruha
 Telesnega in pa duŝevnega:
 Imej le svet moj dobri pred očmi —
 In ti kot sultan slovel boŝ moderen! . . .

ŝe nekaj! — Tiho naj ti to povem,
 Da gostje slišali ne bodo naju —
 Sosede vse povabil si k manevrom . . .
 Oprosti, modro to se mi ne zdi!

Ta ŝah in ta mogúl, ta maharadŝa —
 Iskreni li in zvesti so ti vsi?
 Kaj, če napade kateri te črez noĉ?
 In vsi poznajo zdaj skrivnosti tvoje!

Sultan:

No da le zadovoljen si z menoj!
 Pohvala tvoja me vzpodbuja k delu!
 Po poti tej korakal bodem dalje
 In ljudstvo svoje osrečaval jaz.

A kar se gostov tiče, si — naiven!
 Ne boj se, ljuba duŝa! Hahaha!
 Ne veŝ, zakaj sem bil povabil jih?
 Ah, na zabavo, samo na zabavo!

In če me sosed kak pozove v boj?
 Kaj misliŝ, da jaz sam borit se pojdem
 In kri prelivat? Kaj? . . . Zato so drugi . . .
 V stran misli črne! Trčiva! Pij! Jej! . . .

A. Aškerc.

Pavliha na Jutrovem.

XIX. Velikodušni čin.

Čudno mesto ta-le Bagdad,
 čudni v njem so prebivavci!
 Kadarkoli sem priromam,
 vselej praznik kak vrši se,
 vselej mesto je v zastavah;
 godba gode, boben poje
 na velikem trgu vselej;
 in s trdnjave tam na griču
 pa gmijo vam topovi,
 kakor da se boj razvnel je,
 kakor da je mesto slavno
 ljut napadel kak sovražnik...

Kaj li danes spet imajo?
 Bagdad ves je spet na nogah.
 Od vezirja pa do sužnja
 vse v oblekah hodi praznjih
 ali jaše mezge, slone
 in velblode mi po mestu...
 Vse svečano in slavnostno
 ter nedeljsko je nekako,
 kakor tamkaj v naših krajih
 o veliki noči ali
 o božiču, binkoštih, ko
 ljudstvo speje k farni cerkvi
 s čutom svetim in pobožnim...

Kaj imajo, kaj imajo?
 Kakor reke vse do morja
 vam teko iz krajev raznih:
 iz vseh ulic speje ljudstvo
 na veliki trg prostrani
 pred kalifov konak beli.
 Z živoj rekoj tudi jaz sem
 na ta splošni cilj priplaval.

Glava črna je pri glavi...

»Ti, Pavliha, tudi tukaj?« —
 Nekdo dregne me pod rebra —

Prišel! — rečem znancu Mirzi —
 pa, za Boga, kaj imate?!

»Kaj imamo, kaj imamo!« —
 čudi mi se sosed Mirza —

»Sina princa porodila
 odaliska je najlepša,
 pa zato je dobre volje
 naš kalif, naš Harun mladi!
 In povabil ves je Bagdad
 pred svoj konak semkaj danes;
 sam presrečen boče Harun,
 da je srečno tudi ljudstvo.

In zatorej iznenadi
danes s činom nas velikim
in s posebno, izvenredno
milostjo nas vse obsuje.
To obeta v razglasilu
naš kalif . . .«

In ni dokončal
moj prijatelj, dobri Mirza.
Vse utihne . . . Na balkonu
Harun mladi se prikaže
baš nad glavoj mojej v zraku.
Vse je tiho, vse posluša,
kakšna milost se razlije
iz njegovih ust čez ljudstvo . . .

In začel je govoriti,
a v jeziku mi neznanem.

Mislil sem si sam pri sebi:
Sužnost bržčas zdaj odpravi,
pod kateroj ljudstev mnogo
še vzdihuje v ti deželi . . .
Tlako morda odpusti jim . . .
Ali zidal posihdob bo
raje šole ko vojarne . . .
Ali pa . . . hm, kaj bi bilo?
Morda danes se izjavi,
da je čisto zadovoljen,
če za službo mu od danes
in za posel, trud vladarski
dajejo le polovico
vseh dohodkov dosedanjih . . .

»Slava, slava!« vse zakliče.
Zginil Harun je z balkona,
skril kalif se spet je ljudstvu,
dokončavši svoj nagovor.

Kaj je rekel, kaj obljubil,
s čim osrečil, iznenadil?
Kakšno milost vam naklonil? —
vprašam Mirzo radoveden.
»Saj sem vedel, o Pavliha,« —
reče Mirza ves navdušen —
»saj sem vedel in sem slutil,
da kalif nas iznenadi
ter osreči ves naš Bagdad!
Čuj in strmi torej, tujec!
Za evnuhe in lakaje,
ovaduhe, ogleduhe
in poete dvorske spretne,
ki še dalje po kolenih
bližali se bodo njemu,
prepevaje slavospeve:
red ustvaril nov je Harun
,hrbtenjače prožno-sloke'
in svetinj je zlatih novih
dal kovat! . . . To nam je rekel . . .«

Velikansko! sem si mislil.
To je duh, ki ni mu para,
ta kalif, ta Harun modri!
Ni mi žal, da udeležil
slavnosti sem se pomembno.

XX. Govor o najlepših krepostih.

Stara, temna, nizka džamija . . . Skoz okna
zre umirajoči izza gore dan.
Po preprogah pestrih poklekava ljudstvo,
Allahu se klanja verni musulman.

Gnete se molivcev. Glava je pri glavi.
 Žubori polglasen in šušti šepet,
 kakor če skoz drevje ob večernem mraku
 veter po dolini piha brzolet.

Saj sem že potoval često po teh krajih,
 saj poznam moleče te-le jaz ljudi:
 Sami sužnji, kar jih vidim tu pred saboj,
 prvi in poslednji — sužnji vsi, vsi, vsi!

Suženj starec sivi, suženj mož je krepki,
 sužnje žene lepe, sužnja mladež ta;
 suženj je, ki mati nosi ga pod srcem;
 sužnja ta dežela, kar poznam je, vsa . . .

Glej — sedaj na leco mlad je stopil hodža . . .
 Ta vzbodri jih, vzdigne kvišku iz prahu . . .
 »Klanjajte se, bratje« — pouči jih — »toda
 nikdar ne človeku, nego le bogu!« . . .

In poguma vdihne v prsi jim potrte,
 kaj ponos je moški, zdajle jim pove;
 koliko svoboda vredna, jim razloži . . .
 sužnost da največje zlo je in gorje . . .

In stoji mi hodža na visoki leci . . .
 in prebravši suro, zbrancem govori;
 govori prekrasno in slavi ponižnost,
 skromnost in pohlevnost na ves glas slavi.

Gledam in poslušam . . . Ne, to ni več govor!
 To že strun pesniških krasni je odmev!
 Ljudskih duš krepostim tem-le trem najlepšim
 peva hodža mladi vznesen slavospev.

Kakor vino sveže, močno in dišče
 vre iz steklenice v čaše se peneč,
 vre iz ust beseda hodži duhovita,
 v poslušavcev srcih up in strah budeč . . .

»A najvišja čednost« — končal je govornik —
 »če krivičo vsako, bratec, pretrpiš;
 če brez godrnjanja nosiš jarem sužnji
 ter če duh nevolje slehern zatajiš!

»To je volja božja, poslušavci moji,
in tako naš prorok Mohamed uči!
Skromnost in ponižnost pa pohlevnost ovčja —
čednosti najlepše, zlate to so tri!«

XXI. Fotografija.

Ii zver, ti zver!... Je-li mogoče?! Debelo, jezno me je gledal;
In to dandanes!... Zblaznel bi... iskrite so se mu oči...
Lasje mi vstajejo pokoncu... napenjale po licih žile
S človeškim licem divja zver! in tresle so se mu roké.

Krvi sledovi, strah in groza, Zdaj plane name! — sem si mislil —
kjerkoli hodil sem te dni; Zadavi me!... a glej, a glej!
poklanih moških videl trupla Ironski samo nasmehlja se
in žen oskrunjenih povsod... na tronu stari grešnik ta!

Otrok nedolžnih dal si tudi, Smehlja se, pod kaftan poseže...
Herod ti novi, pomorit! »Tu glej« — ponosno reče kan —
Tako po tratah kosa ostra »podobo to v okviru zlatem
cveticam glave pokosi. in v diamantih, to poglej!

O zver, o zver, ti kan tatarski! Poznaš?... In to je kralj — krščanski!
O Džingiskan, o ti krvnik! In danes poslal mi jo je
Stotisoč si poklal kristjanov to fotografsko sliko svojo
v par dneh minolih — pa zakaj? in pa prisrčni svoj pozdrav!

Ljudi stotisoč in — nedolžnih... In nič, prav nič me ne obsoja,
Zakaj? Zato, da od gladu ničesar ne očita mi...
ne treba jim sedaj umreti Prijatelj zvest — mi piše v pismu —
in tresti več se pred teboj? ostane moj on še poslej!

Poznaš me, starega Pavliho, In to je, slišiš, mož ugléden!
in veš, da se te ne bojim!... Ne misli vsakdo, kakor ti!
Tako govoril Džingiskanu, Premehkega srca si menda —
levite take sem mu bral... kaj ne, Pavliha? — Hahaha!«

A. Aškerc.

